

קדושת האכילה

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת שמיני

- ♦ הדרכת התורה ביחס לבעלי החיים – הכנה לעתיד ♦ מעלת הפה ושמירתו ♦ בהמנעות מאכילת שרצים, מתעלים למדרגה רוחנית ♦ באכילה, המזון מתעלה למדרגת האדם ♦ מדוע לעתיד יהיה מותר לאכול שור ולויתן? ♦ דברי חיזוק לקראת זמן קיץ

הדרכת התורה ביחס לבעלי החיים – הכנה לעתיד

נאמר בפרשה:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים: דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ (ויקרא יא, א-ב).

הרב ב"מאמרי הראיה" בפרק טללי אורות, עוסק בטעמי המצוות וביאורן על פי המציאות שהייתה פעם. הרב מוסיף שצריך לבאר את טעמי המצוות גם למגמתן לעתיד. הרב עוסק בענייני המאכלות האסורות. יש לאחרונה נטייה גדולה לנושא של צער בעלי חיים וצמחונות. האם צריכים להימנע משפיכות הדמים של בעלי החיים - אומר הרב שכבר בראשית התורה, נאסר על אדם הראשון לאכול מבעלי החיים, והיה מותר לו לאכול רק מהצומח. רק לנח הותר הדבר. אומר הרב שהסיבה לכך הייתה מכיוון שאדם הראשון והעולם היו במדרגה עליונה מאוד.

אבל לאחר חטאו של האדם, העולם והאדם נפלו וירדו, האנושות ירדה במדרגתה המוסרית, והותר לאכול מבשר בעלי החיים.

גם לאחר שהותר לאכול מהחי, יש להתקדם ליחס מתוקן לבעלי החיים, ויש לשאוף להגיע לזמן שבו יתעלו ולא יצטרכו לאכול בעלי חיים. בהדרגתה של התורה איך להשתמש בבעלי החיים יש הכוונה כיצד להתקדם לקראת העתיד, כמו המצווה לכסות את הדם שיוצא בשחיטה. ההריגה של בעלי החיים צריכה להיות בצורה שהכי מצמצמת את הפגיעה בהם, בדרך של שחיטה. וכן מצוות נוספות, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, לא לאכול את הדם, לא לאכול את החלב שהוא טעים במיוחד - כלומר לא להיות זולל. אמנם התורה התירה לאכול מבשר בעלי החיים מפני שהאנושות עוד לא נמצאת במצב השלם, אבל צריך להתייחס נכון לבעלי החיים, ולצמצם את השימוש ואת ההנאה בהם. עלינו להתרגל למצב שהעולם יתקדם ויעלה, ויגיע למצב שהיה בראשיתו.

מעלת הפה ושמירתו

הזוהר על הפרשה שלנו (זוהר שמיני מ' ע"ב), אומר:

ר' אבא פתח: "מי האיש החפץ חיים... נצור לשונך מרע... סור מרע ועשה טוב", וכתב "שומר פיו ולשונו". "מי האיש החפץ חיים" – על איזה חיים מדובר? על חיים עליונים, אמיתיים, שקשורים לחיים ארוכים, חיי הנצח. האיש שחפץ לחיים אמיתיים כאלה צריך לשמור את פיו, "נצור לשונך מרע".

בדרך כלל אנחנו מבינים שהכוונה ב"נצור לשונך מרע" היא לשמור על הלשון שלא לדבר דברים אסורים, אבל ר' אבא בזוהר מבאר שהפסוק מכוון לא רק לעניין הדיבור אלא גם לעניין המאכלים שהאדם אוכל שצריכים להיות טהורים ולא חלילה אסורים וטמאים. וזה גם הכוונה של הפסוק: "שִׁמְר פִּי וּלְשׁוֹנִי" (משלי כא, כג). הזוהר מבאר ש"אוהב ימים לראות טוב" הכוונה לימים מלאי תוכן, ימים עליונים, ומי ששומר את לשונו הוא מתקדש.

ממשיך הזוהר (שם מ"א ע"א):

"זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה". הפסוק מתחיל במילים: "זאת החיה אשר תאכלו" וממשיך במילים "מכל הבהמה", ולא מדבר בכלל על חיה? אלא במילה "חיה" מדבר על "חיים", כשהאדם אוכל דברים מותרים, הוא דבק בקב"ה וחי.

גם רש"י בפרשה הביא את הדיוק הזה (ד"ה "זאת החיה" - לשון חיים שישראל דבוקים במקום וראויים להיות חיים). ממשיך הזוהר:

ר' יוסי פתח ואמר: "כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיהוּ" (קהלת ו, ז), זה חכמתו של שלמה המלך, שכל מה שאמר שלמה המלך, הם דברי חכמה עליונים. "כל עמל האדם לפיהו", עיקרו של האדם זה הפה שלו, אם הוא עושה עם הפה את הדברים הנכונים, הוא שמור והוא במדרגה עליונה. וחלילה וחס הפה יכול להיות פגום מפני האכילות הלא נכונות, או מפני הדיבורים הלא טובים.

"חיים והמוות ביד הלשון", ביד הפה. הפה הוא מדרגה עליונה באדם, הוא נמצא בראש, ויש לו תפקיד עיקרי וחשוב. הוא צריך להיות שמור וטהור גם באכילה שאדם אוכל וגם בדיבור שאדם מדבר.

במניעת אכילת שרצים מתעלים במדרגה רוחנית

התורה ממשיכה:

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הָרִמֵּשׁ עַל הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּת לְכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי.

צריך להבין את המילה "קדושה". לכאורה, כשאדם לא אוכל מאכלות אסורות הוא לא נטמא, והוא לא יורד, אבל מה כאן הקדושה, מה העילוי שיש בדבר הזה

- מושג הקדושה הוא מושג גבוה מאוד, וגם מושג שמתפשט מטה מטה. דומה לשם אלוקים. בשם אלוקים אנחנו משתמשים גם כלפי הקודש גבוה מעל גבוה, ויש גם אלוהים אחרים שזו עבודה זרה. אנחנו משתמשים באותו השם. גם "קודש" זו מדרגה של קדושה עליונה ויש 'קדשה' שזה בדיוק להיפך. קודש יכול להתפרש גם במובן של 'קדושים תהיו', פרושים תהיו, תפרשו מהדברים השליליים, זה בעצם ביטוי של שלילה.

נראה לי שצריכים לפרש את המילים כאן 'כי אני ה' אלוקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני', שמדובר על הקדושה העליונה, ולכן אתם צריכים להיות במדרגת קדושה כזאת באכילתכם. אם תהיה אכילה נכונה אז אתם קדושים ונמצאים במדרגה עליונה. זה לא רק סור מרע, אלא זו התעלות רוחנית.

הגמרא בבבא מציעא דף סא, אומרת:

אמר ליה ר' חנינא מסורא דפרת לרב זביד: יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי?

למה התורה כתבה "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים", דווקא לגבי איסור אכילת שרצים?

אמר לו: אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני עתיד ליפרע ממי שמערבב קרבי דגים טהורים עם קרבי דגים טמאים, ומוכר לישראל (ברמאות).

ר' חנינא מסביר לרב זביד, שהשאלה שלו אחרת. התורה מזכירה יציאת מצרים גם במצוות יציאת ובמצוות ריבית ובמצוות משקלות, אבל בכל מקום כתוב "אני ה' המוציא אתכם מארץ מצרים", ובמאכלות אסורות כתוב ביטוי יותר מיוחד, "המעלה אתכם מארץ מצרים".

אמר לו: כדתנא דבי ר' ישמעאל, אמר הקב"ה: אלמלא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל זה שאין מטמאים בשרצים דיינו. אמר לו: נפישא אגריהו טפי מציצית, ריבית, ומשקלות?

האם השכר על מניעת אכילת שרצים יותר גדול מהשכר שיש על ציצית, שבציצית כתוב 'המוציא אתכם מארץ מצרים', או ממצוות ריבית שהאדם מתגבר ולא מלווה בריבית, או ממצוות משקלות. ענה לו: אמנם השכר לא גדול על כך, אבל מאכלות אסורים הם מאוסים מאד, ובשביל שנמנע מלאכול אותם, הקב"ה העלה אותנו מארץ מצרים.

קצת קשה לי, אמנם על ידי מניעה מאכילת שרצים, אדם לא נטמא, ולא יורד, אבל לכאורה הוא גם לא מתעלה?

התורה חוזרת על כך עוד פעם בפרשת קדושים:

וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהוֹר וְלֹא תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמֵא: וְהִיִּיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְאִבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי.

הקב"ה בחר בנו באופן מיוחד כדי שנאכל מה שמותר לאכול, ולא נאכל מה שאסור לאכול. זו המדרגה המיוחדת של עם ישראל.

באכילה האדם מעלה את המזון למדרגת 'מדבר'

נסביר את הדברים בצורה יותר עמוקה. הזהירות מאכילת דברים האסורים, מונעת את האדם מלרדת מטה, והאכילה המותרת היא אכילה של קודש. האכילה של האדם מעלה את המציאות, אם האדם אוכל מהצומח אז הצומח נכנס בתוך גופו, והוא נעשה חלק מגופו, הוא מעלה את הצומח להיות חי ולא רק חי אלא להיות מדבר. כשאדם אוכל מהבהמה, מבעלי החיים המותרים, הוא משנה את המדרגה של בעלי החיים, הוא עושה אותם חלק מהאדם, חלק מהאנושות, חלק מישראל, זאת אומרת הוא מעלה אותם. האכילה היא קיומו של האדם, וכל מה שמסייע לקיומו של האדם זו ההופעה של המציאות היותר חשובה בכל הבריאה כולה. אם אדם שם לב לדבר הזה, אז הוא יודע שהפעולות האלה הן פעולות של התעלות.

לכן חכמים אמרו שהשולחן הוא כמו מזבח, כי כשהאדם אוכל כאילו אוכל על שולחנו של מקום. כל מה שמוגש עליו בעצם שייך לריבונו של עולם, אדם לא שם לב לזה אבל זו המציאות. לכן חז"ל הזהירו אותנו שכאשר האדם אוכל יתנהג בצורה המתאימה, ידבר דברי תורה בשעת אכילתו, ויזכור שהאכילה היא קודש. הזוהר מדבר על זה שאכילה נכונה היא ממש עבודת ה', היא מקדשת ומרוממת את האדם.

המקובלים אמרו שלכל אכילה יש תפקיד מיוחד. היא מעלה את האדם ממדרגה למדרגה. לכן אמרו חכמים שלעם הארץ אסור לאכול בשר, כי אצל אדם נמוך ומגושם, במקום שהבשר יתעלה על ידי שהוא אוכל אותו, הוא יורד למדרגה של הבהמה אולי אפילו מתחת לזה.

הוי אומר, הפה של האדם הוא פה קדוש שעניינו להוציא מתוכו את כל דברי הקדושה, את הדיבור של תפילה ולימוד של קודש, והוא גם הפה שאוכל ומכניס לתוכו אוכל שמקיים אותו. אם אדם יודע לשמור על הפה "נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה" והוא מתקדש וכולו נהיה קדוש, הוא גם צריך להקפיד מאד על מה שהוא מכניס לפה.

התורה מחנכת אותנו, לא רק שלא לאכול מאכלות אסורות ואז אדם לא יורד ולא מדרדר כי המאכלות האסורות מטמאות ופוגמות בנפש האדם, אלא גם להתעלות בזמן האכילה.

מדוע לעתיד יהיה מותר לאכול שור והבר ולויתן?

חז"ל אומרים לנו, שלעתיד לבוא, הקב"ה יתן לנו לאכול בלי שחיטה שור הבר ולויתן (בבא בתרא עה.), כאילו מה שהיה אסור בעולם הזה נהיה מותר בעולם הבא. צריך להבין, אם המאכלות האסורות הן טומאה וקלקול, אז למה לעתיד לבוא אפשר לאכול אותם, מה ישתנה - התשובה היא ככל שהאדם מתעלה יותר גבוה הוא יכול להעלות דברים יותר נמוכים, ולעתיד לבוא האדם יהיה במדרגה מושלמת, ואז הוא יוכל לרומם גם את הדברים הכי נמוכים, ולטהר ולקדש אותם.

אם האדם לא במדרגה גבוהה אז הוא יורד אל היצרים והדברים החומריים שהוא עוסק בהם, והוא נטמא בטומאתם. אבל לעתיד לבוא המציאות עולה ומתעלה וכל הדברים שבעולם מתעלים, אז האדם יהיה במדרגתו העליונה, יוכל להעלות את הכול, והכול משתנה לחלוטין. זו המגמה של ישראל לעלות ולהיטהר ולהתקדם כל הזמן.

דברי חיזוק לקראת זמן קיץ¹

אנחנו מתחילים את הזמן בלימוד מסכת נדרים. כל עניינה של המסכת הוא כוח הדיבור. אדם יכול לדבר בפיו, ומה שהוא אומר יוצר חפצא של איסור. האדם אומר 'מאכל זה אסור עלי' והמאכל נהיה אסור באיסור של תורה, והוא חייב לקיים את דבריו. "ככל היוצא מפיו יעשה" "ולא יחל דברו", לחלל את דבריו פירושו של דבר שחלה איזו חלות. מדרגה יותר גדולה שהאדם יכול גם ליצור מציאות של קדושה, להקדיש בהמה או להקדיש ממון לגבוה.

שפתו של הר"ן כל כך בהירה ומתוקה, שאפשר ללמוד ממנה הרבה. הר"ן מפרט ומרחיב במקום הרבה ראשונים. ובאמת נהגו ללמוד במסכת נדרים את הר"ן והרא"ש, פחות את הרש"י והתוספות. התוספות כאן הוא לא כמו התוספות הרגילים בכל מקום, אבל כמובן יש מקום מפעם לפעם לעיין בתוספות. אני מציע שבימים הראשונים של הזמן כדאי לרוץ על פני הגמרות ללמוד להספיק את הפרק הראשון והשני.

אינני יודע מתי נוכל להיפגש בישיבה, אני מאוד מקווה שהסגר לא יהיה ארוך (נאמר בתקופת הסגר של הקורונה, ניסן תש"פ), ותוך שבועיים יהיה שינוי לטובה ונוכל להיפגש בישיבה.

¹ נאמר בשנת תש"פ

אני רוצה לחזק את כולכם, זה לא כל כך פשוט להיות כל אחד בביתו בלי חברותא. אפילו אם לומדים בחברותא בזום או באופן אחר, זה לא אותו דבר כמו בישיבה ביחד בבית המדרש. אבל זה האתגר, להתחיל להתקדם לבד כל אחד כפי יכולתו. ובעזרת השם אני מאחל לכולם יכולות גדולות.

אני ממש מתגעגע למפגש שלנו, לא דרך הזום אלא למפגש החי, בתוכנו, "חיי עולם נטע בתוכנו". ניקח את הפה שלנו ונמלא אותו בקודש ובהתעלות רוחנית ונזכה שבע"ה נתעלה ממדרגה למדרגה. אנחנו בימי הספירה הולכים ומתקדמים לקראת חג השבועות, חג מתן תורה. אני מאחל לכולם שכל הימים האלה יהיו ימים של התעלות ממדרגה למדרגה, ובעזרת השם שיהיה לנו קיץ טוב וזמן טוב. מעלין בקודש.

השיחה נמסרה בשנת התש"פ (בזום)

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

